

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและ แก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนา ตนเองในด้าน ต่าง ๆ ตลอดช่วงชีวิตอย่างเต็มศักยภาพ ทั้งด้านสติปัญญา ร่างกาย จิตใจและสังคม ซึ่งเป็น พื้นฐานในการสร้างพลังครอบครัว ชุมชนและสังคมให้สามารถดำรงชีพและประกอบอาชีพได้ อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง นำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนได้ ดังนั้น ผู้เรียน จึงเป็นจุดมุ่งหมายหลักในการพัฒนาการศึกษา (แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 2540 – 2544, หน้า 2)

การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถ พัฒนาคุณภาพชีวิต พร้อมทั้งจะทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะ พลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย ให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชน สามารถปฏิบัติตน ตามบทบาทและหน้าที่ ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชนได้ ดังนั้นเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ดังกล่าว หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)จึงได้แบ่งโครงสร้าง เนื้อหาวิชาออกเป็น 5 กลุ่มประสบการณ์ ได้แก่ กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ประกอบด้วย ภาษาไทยและคณิตศาสตร์ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพและกลุ่มประสบการณ์พิเศษ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535, หน้า 1)

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นกลุ่มประสบการณ์หนึ่งที่มีความสำคัญต่อการ พัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นมวลประสบการณ์พื้นฐานที่จำเป็นว่าด้วยกระบวนการแก้ปัญหาของชีวิต และสังคม เพื่อให้บุคคลเข้าใจชีวิตของตนเอง เข้าใจธรรมชาติที่แวดล้อมตนทั้งทางสังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จนสามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม สามารถแก้ปัญหาได้ โดยอาศัยสติปัญญา ความรู้ ประสบการณ์ คุณธรรม เพื่อสร้างเสริมและพัฒนาชีวิตของตนเอง ครอบครัวและสังคม ไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางที่ต้องการ สามารถนำประสบการณ์ที่ได้รับไป ประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต ได้อย่างมีความสุข (กระทรวง-ศึกษาธิการ, 2539, หน้า 1) ดังนั้น

กระบวนการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ครูผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ที่จะส่งเสริมให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนมากที่สุด อันเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อฝึกทักษะกระบวนการซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาเพื่อชีวิต การแก้ปัญหา และการตัดสินใจ ดังนั้นครูจึงมีหน้าที่สร้างเสริมประสบการณ์ หรือฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักคิด เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตให้ดีขึ้นท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าทางวิชาการ ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งไม่มีวันหยุดนิ่ง เป็นเครื่องบังคับให้นักเรียนต้องปรับตนเอง ให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้า นั้น ๆ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้จัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อและให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยกำหนดหลักสูตรออกเป็น 4 ช่วงชั้น ได้แก่ ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 และช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2544, หน้า 2) สำหรับในปีการศึกษา 2545 ให้มีการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนนำร่องการใช้หลักสูตรและโรงเรียนเครือข่ายก่อนเป็นปีแรก

จากสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาลงปีที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้กล่าวถึง ปัญหาในการศึกษาจากผลการดำเนินงานของแผนพัฒนาการศึกษาลงปีที่ 7 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540, หน้า 9) พบว่ากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ย ร้อยละ 64.00 และจากรายงานการประเมินคุณภาพ - ประสิทธิภาพการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2540 ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง (2540, หน้า 22-24) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีคะแนน

การศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2540 ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดระยอง (2540, หน้า 22 – 24) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 63.67 ซึ่งต่ำกว่ากลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ โดยเฉพาะสมรรถภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 68.00 ซึ่งนับว่ายังไม่เป็นที่น่าพอใจ

ปัญหาอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต คือ วิธีสอน ซึ่งครูมักเน้นเนื้อหา จึงสอนด้วยการบรรยาย บอกให้นักเรียนจด และท่องจำเนื้อหามากกว่าให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองโดยการปฏิบัติจริง ซึ่งรุ่ง แก้วแดง (2541, หน้า 11) กล่าวว่า ผู้สอนจะต้องยอมรับว่า ผู้เรียนมีความรู้และประสบการณ์เดิมอยู่แล้ว ความรู้ที่ได้รับเข้ามาใหม่จากครูและสื่อต่าง ๆ ที่พบเห็นในชีวิตจริงที่เข้ามาสะสมในตัวผู้เรียนบวกกับความรู้ ความสามารถในการคิดของผู้เรียน จึงสร้างองค์ความรู้และประสบการณ์ขึ้นมาใหม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการสอนตามแนวคิดของทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบุคคล บุคคลเป็นผู้สร้าง (construct) ความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งที่พบเห็นกับความรู้ ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมเกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญา ผู้เรียนต้องพยายามปรับข้อมูลใหม่กับประสบการณ์ที่มีอยู่แล้วสร้างเป็นความรู้ใหม่ (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2542, หน้า 15)

ชุดการสอน เป็นเทคโนโลยีทางการศึกษาที่พัฒนามาจากวิธีการเรียนการสอนหลาย ๆ ระบบ และการใช้สื่อการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ โดยกำหนดขั้นตอนไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ จากการที่ได้มีส่วนร่วม ในการทำกิจกรรม และได้ลงมือปฏิบัติจริง (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2539, หน้า 19)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะสร้างชุดการสอน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่องชีวิตในบ้าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2522) เนื่องจากช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ยังไม่ได้นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่า ชุดการสอนที่สร้างขึ้นสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และหากสมาชิกในครอบครัวมีความตระหนักและเห็นคุณค่าในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง ที่มีต่อครอบครัวแล้ว จะเป็นรากฐานที่ดีของสังคมต่อไป

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อสร้างชุดการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง ชีวิตในบ้าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ได้ชุดการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง ชีวิตในบ้าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในเนื้อหาดังกล่าวได้
2. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูในการผลิตชุดการสอน ซึ่งเป็นการนำเทคโนโลยีทางการศึกษามาพัฒนาการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดเนินพระ อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling)
2. เนื้อหาที่นำมาใช้สร้างชุดการสอนครั้งนี้ เป็นเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง ชีวิตในบ้าน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของกระทรวงศึกษาธิการ
3. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 ใช้เวลาในการทดลอง 24 คาบ คาบละ 20 นาที โดยสอน 8 ครั้ง ๆ ละ 3 คาบ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

1. ชุดการสอน หมายถึง สื่อประสมที่มีการวางแผนการผลิตสื่ออย่างเป็นระบบ สำหรับครูที่ใช้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หน่วยที่ 2 เรื่อง ชีวิตในบ้าน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย คู่มือการใช้ชุดการสอน คู่มือครู คำแนะนำสำหรับครูผู้สอน แผนการสอน คำชี้แจงสำหรับนักเรียน บัตรกิจกรรม แบบบันทึกผล และแบบฝึกหัด
2. การสอนโดยใช้ชุดการสอน หมายถึง การให้นักเรียนได้เรียนรู้จากชุดการสอน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยจัดทำแผนการสอนทั้งหมด จำนวน 8 แผน ๆ ละ 3 คาบ ในการสอนแต่ละครั้ง นักเรียนจะได้ศึกษาจากชุดการสอนที่ประกอบด้วย คู่มือครู คู่มือนักเรียน ใบงาน ใบความรู้ บัตรกิจกรรม หรือวีดิทัศน์ โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน

3. ประสิทธิภาพของชุดการสอน หมายถึง คุณภาพของชุดการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เมื่อนำไปให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างได้เรียนแล้ว สามารถทำแบบฝึกหัดและแบบทดสอบหลังเรียน ได้ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

มาตรฐาน 80 ตัวแรก หมายถึง จำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์จากการทำแบบฝึกหัดหลังเรียน ด้วยชุดการสอน อย่างน้อยร้อยละ 80

มาตรฐาน 80 ตัวหลัง หมายถึง จำนวนนักเรียนที่สามารถสอบผ่านเกณฑ์แบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อย่างน้อยร้อยละ 80

4. เกณฑ์ หมายถึง ค่าของคะแนนที่ต่ำสุดที่ผู้เชี่ยวชาญในการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต จำนวน 3 ท่าน พิจารณาและกำหนดโดยการใช้เทคนิคของ แองกอฟ (บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์, 2527, หน้า 127-128)

5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง ชีวิตในบ้าน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งวัดได้จากคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบทดสอบปรนัยแบบอิงจุดประสงค์ ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก และผ่านการตรวจคุณภาพของแบบทดสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

6. การบูรณาการ หมายถึง การนำวิธีการสอนตามแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผสมผสานและสอดคล้องกับเนื้อหาและความเหมาะสมในแต่ละกิจกรรม